

SUDLANGANLARNI CHET TILIGA O'QITISH BO'YICHA XORIJ TAJRIBASI (GERMANIYA VA AQSH MISOLIDA)

Ikanova Lazokat

O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti

lazokat.ikanova@mail.ru

Annotatsiya. Bugungi kunda ko'plab mamlakatlar qamoqxonada ta'limning ahamiyatini tan olmoqdalar. Bu, qamoq jazosini o'tayotgan shaxslarga taklif etiladigan turli dasturlarning muhim bir qismidir va ularning barchasi yagona maqsadga qaratilgan: sobiq mahkumlarning ijtimoiy integratsiyasi va qayta integratsiyasini ta'minlash, shuningdek, takroriy jinoyatlarni kamaytirish.

Kalit so'zlar: ta'lim, qamoqqa olingan shaxslar, takroriy jinoyatlar, umumiy ta'lim, rehabilitatsiya, retsitivizm.

2016 yilda Amerikaning “Transparent Language” nomli til o'qitadigan tashkiloti “Edovo” tashkiloti bilan hamkorlik qildi, bu ta'lim texnologiyalari startapi qamoqda bo'lgan aholi uchun mazmunli o'quv imkoniyatlarini taqdim etishga bag'ishlangan edi. Ularning ta'kidlashicha qamoqda bo'lgan amerikaliklar televizor tomosha qilishga ko'proq vaqt sarflaydilar, bu esa ularning vaqtlarini isrof qiladi va yillik 74 milliard dollarni tashkil etadigan tuzatish xarajatlarining katta qismini tashkil etadi.

Agar qamoqqa olish maqsadi aslida mahbuslarni qayta isloh qilish va qayta jinoyt sodir etish holatlarini kamaytirish bo'lsa, unda ularga ta'lim va malaka oshirish imkoniyatlarini berishga e'tibor qaratilishi kerakligini aytishgan.

Shuning uchun ular Edovo katalogiga “Transparent Language Online” xizmatini qo'shdilar, bu xizmat mamlakat bo'ylab mahbuslarga arzon narxlardagi planshetlar orqali taqdim etildi. Yangi til o'rganish mahbuslar uchun aniq foydalarga ega: bu juda kerakli kasb ko'nikmasi; yoki birgalikda o'rganishni tanlaganlar uchun interaktiv guruh faoliyati sifatida xizmat qilishi mumkin; va tanqidiy fikrlash, idrok va ko'p vazifalarni bajarish qobiliyatlarini oshirishga yordam beradigan kognitiv afzalliklarni taqdim etadi.

Bir yildan so'ng, ular natijalarni e'lon qildilar. Yilning birinchi yarmida quyidagi natijalarga erishildi: 2,101 o'quvchi mamlakat bo'ylab 80 dan ortiq muassasada 18,585 ta o'quv sessiyasini o'tkazdi. O'rtacha sessiya vaqti taxminan 15 daqiqaga to'g'ri keladi; lekin sessiyalarning 3.7% bir soat yoki undan ko'proq davom etdi. Ba'zi bir sodiq o'quvchilar hatto 3 soatlik sessiyalarni ham qayd etishdi.

“Edovo o'z-o'zini boshqarish ta'lim modeli bilan ishlaydi, bunda o'quvchilar ta'lim, kasb va o'z-o'zini rivojlantirishga sarflangan vaqt uchun ballar olishadi va bu ballarni o'yinlar, filmlar va musiqa kabi ko'ngilochar faoliyatlarga sarflashlari

mumkin,” dedi Edovo mazmun bo'yicha direktori Gina Grant. “Foydalanuvchilar til o'rganishga sarflagan vaqtlari ularning yangi qiyinchiliklar va ko'nikmalarni qabul qilishda qanchalik ishtirok etayotganini ko'rsatadi.”

Edovo tizimi orqali Ingliz tili eng ko'p o'rganilgan til va undan so'ng ispan tili, undan keyin italyan, nemis, fransuz va yapon tillari kurslari keladi. Biroq, mahbuslar faqat “katta” tillarni o'rganmayapti—taklif etilgan 100 tilning 76 tasi foydalanilgan, bu esa gaiti kreoli, ibroniy, irland va shved tillariga ham katta qiziqish borligini ko'rsatadi.

Germaniya kabi mamlakatlarda qamoq aholisining muhim qismi yosh muhojirlar va yolg'iz qochqin bolalardan iborat. Ushbu shaxslarning ko'pchiligi til bilmaslik va cheklangan ijtimoiy ko'nikmalardan kelib chiqadigan muammolar bilan yuzma-yuz keladi, bu esa ularning integratsiyasini qiyinlashtirishi va Germaniya jamiyatidagi imkoniyatlarini kamaytirishi mumkin. Ushbu qo'llab-quvvatlashning yo'qligi izolyatsiya hislarini keltirib chiqarishi va ta'lim hamda ishga kirish imkoniyatlarida qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin, bu esa oxir-oqibat ularning kelajakdagi istiqbollari ta'sir qiladi.

Nemis tilini samarali o'rgatish ushbu odamlarni keyingi ta'limga tayyorlashning yagona yo'li bo'lib, oxir-oqibat muvaffaqiyatli rehabilitatsiya maqsadiga xizmat qiladi. Shuningdek, bu qamoqxona xodimlariga mahbuslar bilan muloqot qilish imkonini beradi. Shu sababli, Germaniya qamoqxonalari hozirda Avallain texnologiyasiga asoslangan ich-will-deutsch-lernen.de (yoki 'Men nemis tilini o'rganmoqchiman' yoki 'IWDL') eLearning platformasining maxsus moslashtirilgan oflayn versiyasidan foydalanmoqda. Ushbu platforma sobiq Germaniya Prezidenti Gauck tomonidan uning lavozimida bo'lgan paytida rasmiy ravishda maqtovg'a sazovor bo'lgan.

IWDL ning muvaffaqiyatli taqdimotidan so'ng, Germaniya tuzatish muassasalari eLearning platformasidagi yuqori sifatli o'quv materiallari bilan birlashtirilgan ushbu dasturdan nemis qamoqxonalari uchun eLearning vositasi sifatida foydalanishni hohladi. Lekin IWDL dastlab muhojirlar uchun ta'lim vositasi sifatida ishlab chiqilganligi sababli, u qamoqxona hayotining sharoitlariga moslashtirilishi kerak edi:

- Internet aloqasiz ham to'liq ishlatilishi kerak edi.
- Platformaning hamkorlikda o'qish materiallarini o'zgartirish zarur edi.
- Aralash o'qish uslubi individual o'qish uchun mashqlar bilan kengaytirilishi kerak edi.

Bu o'zgarishlar qamoq muhitida muvaffaqiyatli ta'lim platformasidan foydalanish uchun juda muhimdir, chunki Saarland federal shtatidagi Ottweiler qamoqxonasida bu o'rganildi. Ushbu qamoqxonaning mahbuslarining 70 % dan ortig'i birinchi yoki ikkinchi avlod muhojirlardir, ko'pincha nemis tilida juda cheklangan ko'nikmalarga ega. Ularning ko'pida giyohvandlik yoki ruhiy salomatlik muammolari mavjud bo'lib, bu ularni muntazam ta'lim dasturlarida ishtirok etishdan mahrum qiladi. Shuning uchun, Germaniya muhojirlarni integratsiya qilish kurslarida foydalanish uchun

birinchi rasmiy eLearning platformasi bo'lgan – qamoqxona muhitida to'liq ishlatilishi mumkin emas edi.

Shu sababli, IWDL ning maxsus offline variantini yaratildi, bu Germaniya qamoqxonalari rasmiy eLearning platformasi bo'lgan eLearning im Strafvollzug (qamoq tizimidagi eLearning yoki ELIS) ga integratsiya qilindi. Bu dastur individual kompyuterlarda yoki qamoqxonaning intranetida o'rnatilishiga imkon beradi, bu esa mahbuslarga oson kirish imkoniyatini beradi. “Avallain dasturiy ta'minot arxitekturasi modulli tuzilishi tufayli, offline ishlatish imkoniyatiga o'tish va dasturiy ta'motni ELIS ga integratsiya qilish IWDL ni moslashtirishning eng oson qismi bo'ldi,” deydi Avallain ning hamasoshlovchisi va Boshqaruvchi Direktori Ursula Suter. “Qamoqxona kompyuterlarining cheklangan internet aloqasi sababli yangilanishlarni tarqatish biroz vaqt talab qilishi mumkin, lekin qo'shimcha xavfsizlik bunga arziydi,” deydi u.

Shuningdek, mavjud o'quv materiallarini qamoqxonalarda foydalanish uchun Avallain Author yordamida moslashtirildi. Vaqt cheklovlari, xodimlarning cheklangan mavjudligi yoki individual tuzatish choralaridan kelib chiqib, mahbuslarga muntazam nemis tili darslariga qatnashish imkoniyati ko'pincha bo'lmaydi. Shuning uchun, dasturiy ta'minotning yangilangan o'quv materiallari aralash o'qish va individual o'qish uchun foydalanish mumkin.

Biroq, qamoqxonalarda nemis tilini o'rgatishning asl maqsadi ijtimoiy komponentni ham o'z ichiga oladi, chunki mahbuslar uchta ko'nikmani o'zlashtirishlari kerak:

- til ko'nikmalari
- ijtimoiy ko'nikmalar
- nemis ijtimoiy normalari to'g'risida bilim

Ushbu ko'nikmalar nafaqat mahbuslarni nemis jamiyatiga qayta integratsiya qilish uchun, balki ularning qamoqda vaqtini boshqarish uchun ham foydalidir. Masalan, nemis tilidagi ko'nikmalar qamoqxona xodimlari bilan har kuni muvaffaqiyatli muloqot qilish uchun juda muhimdir.

ELISning bir qismi sifatida, IWDL ning offline versiyasi ushbu ko'nikmalarni o'rgatish uchun vaziyatga asoslangan yondashuvni qo'llaydi. Dastur 11,000 dan ortiq interaktiv mashq va 30 ta o'quv senariysini o'z ichiga oladi, ular kundalik hayot vaziyatlarida faoliyatlarni kiritish uchun mo'ljallangan. Bu, nemis tiliga ega bo'lmagan o'quvchilarga mashqlarni yaxshiroq tushunishga yordam beradi va bir vaqtning o'zida ushbu madaniyatning qadriyatlarini uzatadi, bu esa mahbuslar uchun hali to'liq tanish bo'lmasligi mumkin. Digital o'quv platformasi sifatida IWDL ushbu yondashuvni qo'llab-quvvatlash uchun katta miqdordagi rasmlar, audio fayllar va videolardan foydalanishga mo'ljallangan.

Bularning barchasi sababli, ich-will-deutsch-lernen bugungi kunda Germaniya qamoq tizimida eng mashhur o'quv platformalaridan biridir. "IWDL ning Germaniya qamoq tizimida ishlatilayotganligi faqat yana bir e'tirof emas," deydi Ursula Suter. "Biz ta'lim etishmasligi sababli jinoyatchiga aylangan insonlarni bunday ta'lim bilan jamiyatga qayta integratsiya qilish mumkin deb hisoblaymiz. Bizning nemis tilini o'rgatadigan dasturimiz ularga Germaniya qamoqxonasida taklif etilayotgan ta'lim dasturlaridan foydalanish imkonini beradi – bu esa ularning jamiyat bilan aloqasini to'liq yo'qotishining oldini oladi."

Foydalanilgan adabiyotlar

Transparent language 2017. Inmates Seize Opportunity to Learn Languages in prison. Company news

Khasanova, D. K. (2020). Methods of teaching foreign languages. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, 2(11), 371-376.

Иканова, Л. (2024, May). ОБРАЗОВАНИЕ В ТЮРЬМЕ: ФУНДАМЕНТАЛЬНОЕ ПРАВО И ВАЖНЫЙ ИНСТРУМЕНТ. In *Proceedings of International Conference on Scientific Research in Natural and Social Sciences* (Vol. 3, No. 5, pp. 269-275).

Иканова, Л. (2024). ПРИОРИТЕТ ОРГАНИЗАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ ОСУЖДЕННЫХ.

Ikanova, L. S. (2024). JAZONI IJRO ETUVCHI MUASSASSALARDA, TA'LIMNI TASHKIL QILISH TAJRIBALARI (AQSH MISOLIDA): Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari. *Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari*, 7(3), 26-31.

Ikanova, L. (2019). THE IMPACT OF MATERIALS DEVELOPMENT, CRITICAL PEDAGOGY AND LGBT'S ISSUE ON THE LANGUAGE PLANNING AND POLICY. *SCIENCE. RESEARCH, DEVELOPMENT*, 59-62.

Кучкаров, В., & Иканова, Л. (2022). THE ROLE OF EDUCATION AND UPBRINGING IN THE PROFESSIONAL ORIENTATION OF YOUNG PEOPLE. *МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ КОНСЕНСУС*, 3(2).

Ikanova, L. (2019). THE IMPACT OF THE MATERIALS DEVELOPMENT TO THE IMPLEMENTATION OF THE LANGUAGE PLANNING AND POLICY. *Electronic journal of actual problems of modern science, education and training*, 7-13.

Khasanova, D., Ulmasbaeva, M., & Ikanova, L. (2019). IT IS TIME TO CHANGE THE SUBJECT MATTER OF ENGLISH AT VOCATIONAL COLLEGE. *EPRInternational Journal of Multidisciplinary Research*, 48-52.

Ikanova, L. S. (2019). The impact of materials development, critical pedagogy and lgbt's issue on the language planning and policy. *Вестник педагогике: наука и практика*, (48), 68-70.

Ikanova, L. (2019). Learners' digital literacy of students in language classrooms. *Trends in Teaching Foreign Languages: Achievements, Challenges and Solutions*, 98-99.

Ikanova, L. (2020). ANALYSIS OF TWO TASKS FROM THE POINT OF PRAGMATICS. *Modern trends in linguistics: problem and solutions*, 25-26.

qizi Ikanova, L. S. (2020). IMPROVING LISTENING SKILLS THROUGH ICT. *Bulletin of Namangan State University: Vol.*, 2(11), 64.

Ikanova, L. S. Q. (2024). SUDLANGAN SHAXSLAR VA MAHKUMLARNING XULQ ATVORI VA QAYTA JINOYAT SODIR ETISHINI BARTARAF QILISHDA TA'LIMNING TA'SIRI (AQSH TAJRIBASI MISOLIDA). *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 4(1), 433-439.

Lazokat, I. (2022). Enhancing listening skills with the help of digital tools. *Thematics journal of English language teaching*, 6(1).

Khayrullaevna, S. M., Sadikovna, M. F., Setiaevna, R. I., & Akmalovna, F. R. (2020). Efficacy of using distance learning in teaching process. *European Journal of Molecular and Clinical Medicine*, 7(2), 797-801.

Murakayeva, S. K. (2022, June). Problems of Development of Speech Competence in Teaching English to Military Audiences. In *International journal of conference series on education and social sciences (Online)* (Vol. 2, No. 5).

Murakayeva, S. K., & Murakayev, I. I. (2022, June). THE CONSTITUTION IS THE BASIS OF OUR FREE AND PROSPEROUS LIFE, FURTHER DEVELOPMENT AND PROSPERITY OF THE COUNTRY. In *International journal of conference series on education and social sciences (Online)* (Vol. 2, No. 5).

Murakayeva, S. K. (2023). The Author's Interactive Methods for the Military Lawyers: "Digital Case Study" Video Lessons, "Digital Storytelling and Startup Lessons", "The New Creative Matrix Workshop" and Procedural Lessons With "Legal Discussions". *Journal of Higher Education Theory and Practice*, 23(4).

Murakayeva, S. K. (2023, February). INNOVATIONS THAT HAVE CHANGED ENGLISH LANGUAGE TEACHING AND INTERACTIVE SPEAKING SKILLS BY SHAKHNOZA MURAKAYEVA. In *International journal of conference series on education and social sciences (Online)* (Vol. 3, No. 1.2).

Abdukarimovich, M. T. (2022). The role of repetition as a stylistic tool in political texts. *Zien Journal of Social Sciences and Humanities*, 13, 64-65.

Туйчибаева, Ш. Ш. (2023). Из опыта обучения русскому языку иностранных слушателей. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 3(21), 208-212.

Туйчибаева, Ш. Ш., & Бахромбоева, С. А. К. (2022). Особенности обучения китайских студентов русскому языку как иностранному. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(Special Issue 26), 201-205.

Туйчибаева, Ш. Ш. (2022). Development of hearing-performance skills while teaching Russian language. *Издатель «Моя профессиональная карьера*, 5(24), 965-976.

Туйчибаева, Ш. Ш. (2023, February). ПРИМЕНЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ МЕТОДОВ ПРИ ИЗУЧЕНИИ СЛОЖНЫХ ПРЕДЛОЖЕНИЙ НА ЗАНЯТИЯХ ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ. In *Proceedings of International Educators Conference* (Vol. 2, No. 1, pp. 476-487).

Туйчибаева, Ш. (2020). Проблемы изучения русского языка как иностранного и пути их решения. *Востоковедения*, 2(2), 120-127.

https://www.avallain.com/blog/e-learning-in-german-prisons-teaching-language-under-challenging-conditions?doing_wp_cron=1693884924.6939799785614013671875